

Internordijski odnosi i djelovanje Nordijskog savjeta

Radovan Vukadinović

Nordijske zemlje¹⁾ predstavljaju u međunarodnim odnosima u svakom pogledu specifičnu regiju, koja se odlikuje nizom osobnosti političkog i ekonomskog karaktera i koje na određeni način karakteriziraju svaku pojedinu od ovih zemalja kao i čitavu skupinu. Smještene na sjeveru Evrope, izložene različitim strujanjima s evropskog i američkog tla, sve ove zemlje imaju i vlastite koncepcije o političko-ekonomskoj suradnji u suvremenim međunarodnim odnosima. Uz neke njihove tipične crte, koje područje čine relativno stabilnom cjelinom, postoje i osjetne komponente divergentnog razvoja koje u velikoj mjeri dovode do diferenciranja unutar regiona.

Ovi elementi dobivaju posebno na značaju u fazi općih procesa povezivanja na društvenom, ekonomskom pa i političkom planu, tako da upravo integracioni procesi jačaju mogućnosti za iznalaženje tipičnih nordijskih koncepcija međunarodne suradnje, zasnovane u velikoj mjeri na zajednički prodiskutiranim i ispitanim stavovima. Čitav niz okolnosti utječe na isticanje i stalni razvoj prvenstveno nordijskih doktrina o međunarodnoj suradnji, koja danas u ovom području predstavlja faktor od primarnog interesa, uz koji se automatski vežu i svi programi akcije pojedinih nordijskih zemalja.

Sličnosti i različitosti u historiji, kulturi, ekonomskom i političkom razvoju uklapaju se u opće tokove aktivne suradnje nordijskih država na međunarodnom polju, te se s punim pravom može tvrditi da područje evropskog Sjevera služi danas kao primjer solidne i sveobuhvatne međunarodne suradnje, zasnovane na specifičnim izričito nordijskim principima.

I

Međunarodna suradnja nordijskih zemalja posjeduje svoje duboke i veoma značajne tradicije. Geografski položaj, ekonomske i kulturne sličnosti doprinijele su u velikoj mjeri profiliranju zajedničkih stavova o potrebi suradnje. Smještene na perifernom evropskom položaju, bogate sličnostima jezične, pravne i religiozne prirode, skandinavske zemlje kao male države shvatile su vrlo rano potrebu okupljanja snaga i proširenja inter-skandinavskih odnosa na svim područjima.

Međutim, ovaj proces ujedinjavanja bio je praćen i neprekidnom borbom za učvršćenje političke, vojne i ekonomske prevlasti u stalnim dansko-švedskim sukobima. Obje zemlje težile su punoj dominaciji nad čitavim skandinavskim poluotokom, te je to kroz dug vremenski period vodilo neprekidnim oružanim konfliktima.

Počeci ujedinjavanja skandinavskih snaga imaju svoje korijene u prvoj skandinavskoj uniji²⁾ iz 1380. godine, u kojoj su se našle

1) Skandinavski poluotok tvore Švedska i Norveška, pod terminom Skandinavija uobičajilo se u literaturi podrazumijevati Dansku, Norvešku, Švedsku i Finsku, dok termin »nordijske zemlje« zahvaća i Island.

2) James A. Storing, *Norwegian Democracy*, Oslo, 1963, str. 14.

Danska i Norveška (zajedno s Faroe otočjem, Islandom i Grenlandom), i koja je pod danskim liderstvom u toku 350-godišnjeg postojanja u velikoj mjeri zblížila zemlje učesnice. Drugi značajan događaj na polju jednog šireg okupljanja skandinavskih zemalja predstavljala je tzv. Kalmarska unija,³⁾ koja se danas skoro u svim radovima uzima kao početak skandinavske suradnje. Premda u svom prvobitnom obliku Unija nije trajala neko duže vrijeme, ipak su u toj specifičnoj formi povezivanja skandinavskih zemalja udareni temelji za kasnije napore na polju organiziranog sjedinjavanja interesa. Osim jednog kralja, vanjska politika i obrana bili su također zajednički elementi ove unije koja je povezivala Švedsku, Dansku i Norvešku, i koja je imala daleko manjeg odraza na razvoj ostalih oblasti zajedničkog djelovanja.

Nakon istupanja Švedske iz Unije i neprekidnih borbi za njeno obnavljanje dolazi u jednom relativno dugom vremenskom periodu (1520—1814) do polarizacije skandinavskih snaga, koje tvore dvije snažne države. Na jednoj strani nalazi se tzv. zapadna država, koja se sastojala od Danske i Norveške kao i Faroe otočja, Islanda i Grenlanda; i istočna država koju su tvorile Švedska i Finska. Daljnji period skandinavske historije dug skoro 300 godina protekao je u borbama za proširenje uticaja na Baltičkom moru i sjeveru Skandinavije, a u istom razdoblju politika sile postaje glavna poluga događaja u ovom dijelu Evrope. Boreći se za prevlast na skandinavskom tlu, obje skupine država sve više su zblížile pripadnike ostalih nacija, koje su se nalazile u njihovom sastavu, te postepeno dolazi i do znatne identifikacije interesa u okviru postojećih državnih jedinica. Za vrijeme Napoleonovih ratova zemlje Skandinavije ponovo se bore uz različite saveznike; Švedska i Finska su na strani Engleske, dok Danska i Norveška stoje na strani Napoleona. Završetkom Napoleonovih ratova nordijsko područje doživjelo je svoje korjenite promjene. Nekadašnje dvije države gube svoje sastavne dijelove,⁴⁾ Norveška postaje samostalna, Finska je cesijom prenesena Rusiji uz zadržavanje znatnih samoupravnih prava, dok je Island s ostalim nekadašnjim norveškim posjedima potpao pod Dansku. Bez obzira na izvršene krupne promjene, kroz dugi niz godina izgrađivani osjećaji povezanosti pojedinih dijelova Skandinavije su ostali, a naročito između Norveške i Danske, te Švedske i Finske. Sličnosti na polju organizacije uprave, sudstva, socijalnog života, jezika i književnosti bile su neraskidive i upravo to i danas u velikoj mjeri stvara čvrste osnove za zajednicu nordijskih interesa.

Nakon ovih revolucionarnih prestrukturiranja jača naročito u novonastalim državnim tvorevinama nacionalizam, čiji su glavni nosioci bili predstavnici mlade građanske buržoazije. Borbe za nacionalni jezik, kulturu i historiju postaju glavni faktori njihove akcije na polju razvoja nacionalne nezavisnosti. Međutim, istovremeno pod uticajem općih evropskih strujanja — romantizma u Njemačkoj i Italiji — kao i akcije narodno-liberalnih partija Danske i Švedske skandinavske zemlje započinju i jedan sasvim suprotan tok kretanja, koji na svim područjima ističe potrebu nordijske solidarnosti. Mlada intelektualna buržoazija ne samo da se bori protiv postojećeg konzervativnog sistema vlasti već zahtijeva najužu suradnju svih skandinavskih zemalja, ističući da su prošlost, kultura, jezik i civilizacija svih skandinavskih naroda zajedničko naslijeđe iz vremena dok Skandinaviya nije bila tako podijeljena. Taj snažan pokret djelovao je na okupljanje svih nordijskih zemalja bez obzira na njihov položaj i ulogu u prošlosti radeći aktivno na stvarnom i svjesnom stvaranju zajedničkih crta solidarnosti. »Skandinavizam« tako dobiva socijalna, ekonomska i politička obilježja, kao snažno sredstvo ponovnog zajedničkog okupljanja i zblížavanja zemalja i naroda čitavog područja evropskog Sjevera.

Pod uticajem ovih tokova nastaje nekoliko planova o ujedinjavanju Skandinavije, a dolazi i do prvih konkretnih rezultata na polju internordij-

3) Franz Wendt, *The Nordic Council and Cooperation in Scandinavia*, Copenhagen, 1959, str. 12—14.

4) Rene Albrecht — Carrie, *A Diplomatic History of Europe, Since the Congress of Vienna*, London, 1965, str. 14.

skog zbližavanja. 1875. godine stvorena je monetarna unija⁵⁾ između Švedske, Norveške i Danske, u istom razdoblju sazvan je niz sastanaka i kongresa na kojima se stvaraju različite organizacije za promicanje nordijske suradnje. Naročito je značajan rad na polju unifikacije pravnih propisa i to osobito iz oblasti radnog prava, koje je vrlo rano postalo jedinstveno za čitavo područje Skandinavije. Krajem 19. stoljeća na osnovu bogatstva različitih formi rađa se skandinavska suradnja, koja će u daljoj svojoj evoluciji biti neprekidno učvršćivana. Čak ni implikacije raskida Norveško-švedske unije⁶⁾ 1905. godine nisu omele napore za suradnjom niti su mogle bitno ugroziti nivo skandinavske koordinacije, tako da 1907. godine dolazi do stvaranja prvog političkog centra za usklađivanje skandinavskih odnosa — Sjeverne interparlamentarne unije.

Za vrijeme prvog svjetskog rata zemlje Skandinavije izdaju identične izjave o svojoj neutralnosti, a saveznička blokada i podmornički rat Kaiserove Njemačke dovode u velikoj mjeri do izolacije čitavog područja. Tokom ratnih godina dolazi do čestih sastanaka vladara skandinavskih zemalja i u trenutku kad je snabdijevanje morem postalo nemoguće, zemlje Skandinavije organiziraju svoje vlastito snabdijevanje potrebnim proizvodima. U ovoj skandinavskoj međunarodnoj podjeli rada još više se ističu dobre strane suradnje kao i mogućnosti njenog daljnjeg razvoja. Ubrzo je skandinavsko tržište u znatnoj mjeri uspjelo zamijeniti nekadašnje klasično evropsko, te je na taj način doprinijelo i ublažavanju posljedica blokade.

Završetak rata dočekala je Skandinavija obogaćena iskustvima o potrebi i korisnosti suradnje. U zajednicu nordijskih država uključuju se i dvije novostvorene države⁷⁾ — Island i Finska. Od tog trenutka proces povezivanja dobiva na svom značaju. Premda ekonomska suradnja iz ratnih godina nije nastavljena u istom obimu, a i broj službenih sastanaka je donekle opao, ipak ideje o potrebi jačanja nordijske suradnje stalno jačaju i dobijaju svoje zapaženo mjesto u praksi internordijskih odnosa. Područje vanjske politike postalo je u to vrijeme veoma pogodno polje za razmjenu mišljenja i zajednički nastup prema svijetu. Zemlje evropskog Sjevera solidarno djeluju u prvim međunarodnim organizacijama: Ligi naroda i Međunarodnoj organizaciji rada. Iako u tom razdoblju postoje i neriješena⁸⁾ teritorijalna pitanja između nekih zemalja, na planu međunarodnih odnosa, nordijske zemlje uzimaju se kao primjer zajedničke akcije. Na internom polju umjesto intenziviranja ekonomske suradnje započinju zajednički napori u pravcu usklađivanja socijalne politike i pravosuđa, a na polju kulturnih odnosa počinje s velikim uspjehom da djeluje »Nordijska asocijacija«.⁹⁾

Izbijanje ekonomske krize dovodi tridesetih godina do novih oblika suradnje. Sastanci ministara vanjskih poslova, socijalne politike, pravosuđa, prosvjete i drugih resora postaju sve redovitiji, a uz njih se osnivaju i specijalni nacionalni komiteti za izučavanje mogućnosti proširenja internordijske trgovine. Na svim sastancima traže se putovi za zajedničko prevazilaženje teškoća. Skandinavizam poprima određenije forme suradnje i u to vrijeme nastao je i danski prijedlog o osnivanju jednog konzulatnog tijela koje bi trebalo da koordinira razvoj nordijskih odnosa.

5) Franz Wendt op. cit. str. 89.

6) O tome detaljnije Raymond Lindgren, Norway-Sweden, Princeton, 1959.

7) Kuristeći izjavu vlade Sovjetske Rusije o pravu naroda na samoopredjeljenje, Finska se u decembru 1917. godine otcijepila od Rusije. Godinu dana kasnije Island je također postao nezavisna država s tim da je do 1944. godine imao s Danskom zajedničkog kralja i vanjsku politiku.

8) Do oštrog sukoba došlo je 1921. godine između Švedske i Finske zbog Alandskog otočja, koje je dodijeljeno Finskoj i na kome se nalazi većina stanovnika švedskog porijekla. Sukob je riješen uz pomoć Lige naroda. Daljnji sukob izbio je također zbog teritorijalnih pretenzija i u njemu su se našle Danska i Norveška, a povod je bio Istočni Grenland. Vidi o tome: Franz Wendt, op. cit. str. 32.

9) Nordijska asocijacija je dobrovoljno udruženje, koje ima svoje ogranke u svim zemljama, a glavni mu je cilj da radi na zbližavanju nordijskih zemalja. Društvo ima veoma veliku ulogu naročito na polju razvijanja kulturno-prosvjetne suradnje i često puta djeluje zajedno s Nordijskim savjetom na realizaciji pojedinih zadataka.

U isto vrijeme postalo je, međutim, evidentno da se skandinavizam na neki način nalazi pod utjecajem vanjskih događaja, odnosno da događaji van nordijskog područja koče realizaciju planova o suradnji. Hitlerova ponuda o sklapanju bilateralnih paktova o nenapadanju podvojila¹⁰⁾ je nordijske zemlje. Finska se već ranije opredijelila za njemačku politiku usmjeraavajući svoje interese izvan nordijskog područja, i tek nakon poraza u sovjetsko-finskom ratu Finska se obraća Norveškoj i Švedskoj s prijedlogom o sklapanju zajedničkog obrambenog saveza. Ali, do realizacije ovog projekta nije došlo zbog protivljenja SSSR-a i napada Njemačke na Dansku i Norvešku.

Dok je nordijsko područje u I svjetskom ratu uspjelo da ostane jedinstveno i u cjelini neutralno, II svjetski rat je donio svakoj zemlji drukčija rješenja. Danska je na osnovu sporazuma o nenapadanju potpisanog s Njemačkom 1939. god. dobila trenutkom okupacije povlašten položaj. Stavljena je kao uzor »müster«¹¹⁾ suradnje s hitlerovskom Njemačkom i sve do avgusta 1943. uživala je znatna samoupravna prava. Švedska je očuvala svoju tradicionalnu neutralnost, ali je ona ovoga puta bila prisiljena učiniti znatne koncesije Njemačkoj. Teritorij Švedske služio je u ratnim godinama za tranzit njemačkih trupa u Norvešku, a isto tako švedska vlada bila je prisiljena da odbije¹²⁾ dolazak norveške vlade u egzilu na teritorij Švedske. Finska se aktivno uključila u blok fašističkih saveznika, a Norveška je bila okupirana s organiziranim pokretom otpora,¹³⁾ dok se na strani saveznika našao jedino Island koji je ubrzo, zahvaljujući ratnim operacijama, postao snažna pomorska i zračna vojna baza.

II

U godinama nakon II svjetskog rata suradnja nordijskih zemalja dobiva svoje nove elemente. Započeta u fazi slabljenja političkog rivaliteta,¹⁴⁾ i naročito izgrađena u vrijeme realizacije principa nordijskog samoopredjeljenja, koordinirana djelatnost nordijskih zemalja dobila je u ovom razdoblju znatno šire okvire. Jačaju veze na svim poljima života, stvaraju se brojna tijela za unapređenje suradnje. Ratne specifičnosti i posebni putovi svake zemlje su zaboravljeni; i svaka od nordijskih zemalja bila je spremna da kontinuirano i ojača napore za zbližavanjem.

Pod svježim utiskom ratnih događaja i vremena okupacije znatnog dijela Skandinavije države ovog regiona nastoje oblike svoje nekadašnje suradnje proširiti i prenijeti ih na jedno veoma značajno polje — obranu. Očuvanje mira na nordijskim granicama, na kojima više od 150 godina nije bilo nikakvih nordijskih međusobnih sukoba, postala je glavna tema sastanaka na kojima su se razmatrali planovi za stvaranje skandinavskog obrambenog saveza. Inicijativu za formiranje ovog vojnog oblika suradnje dala je švedska vlada, koja je istovremeno predložila da vojni savez skandinavskih država ostane van blokova,¹⁵⁾ odnosno u prvom redu NATO-a, koji se upravo formirao.

Tokom II svjetskog rata Švedska je uspjela da očuva svoju armiju, zahvaljujući brzom ekonomskom poslijeratnom prosperitetu, ona je znatno modernizirala i ojačala svoje obrambene snage, te je bila i uz svoju politiku neutralnosti u faktičnom stanju da se i zbog tog založi za nevezivanje skandinavskog bloka država za ostale vojne organizacije. Istovremeno to je tre-

10) Danska je u aprilu 1939. godine potpisala s Njemačkom pakt o nenapadanju i to je zapravo bio početak raspada skandinavskog sistema neutralnosti u međunarodnim odnosima.

11) Amitai Etzioni, Political Unification, A comparative study of leaders and forces, New York, 1965, str. 197.

12) Ibidem. str.198.

13) Vidi o tome: Johs. Andenes—Olav Riste—Magne Skodvin, Norway and the Second World War, Oslo, 1966, str. 66—71.

14) To smatra naročito značajnim za razvoj nordijske kooperacije: Goran von Bonsdorf, Region Cooperation of the Nordic Countries, Cooperation and Conflict, Nordic Studies in International Politics nr. 1, 1965, str. 34.

15) Einar Löchen, Norway in European and Atlantic Co-operation, Oslo, 1964, str. 12—13

balo da pruži priliku i Finskoj, koja se kao Hitlerov saveznik našla u posebnoj situaciji, da se s vremenom uključi u ovaj projekt.

Ostale dvije skandinavske zemlje — Norveška i Danska nisu bile u sličnoj situaciji. Njihove vojne snage pretrpjele su znatne gubitke u II svjetskom ratu, osjećao se veliki nedostatak suvremene ratne opreme, koju se nije moglo dobiti bez odgovarajuće pomoći izvana. Vezavši se planom Marshalla, obje zemlje su računale na američku vojnu pomoć koja je trebala da riješi pitanje opremljenosti njihovih armija.

U Skandinavskom obrambenom komitetu koji je formiran 1948. godine zacrtale su se ubrzo dvije linije: neutralna švedska i zajednička dansko-norveška,¹⁶⁾ koja se u velikoj mjeri bazirala na čekanju razvoja događaja u Zapadnom bloku.

Zaoštravanjem odnosa na liniji Istok—Zapad ubrzale su se i pripreme za osnivanje Sjevernoatlantskog saveza — NATO-a, a u isto vrijeme je pojačan i pritisak na pojedine zemlje u cilju njihovog definitivnog vojno-političkog opredjeljivanja. Budući da Švedska nije željela odstupiti od svoje namjere formiranja neutralističkog obrambenog saveza, došlo je u skandinavskom obrambenom komitetu do otvorene krize. Danska je u međuvremenu pokušala od vlade SAD osigurati oružje za modernizaciju svoje armije u okviru skandinavskog saveza, ali je taj zahtjev od strane vlade SAD odbijen.¹⁷⁾ Nakon toga postalo je jasno da SAD ne žele stvaranje neutralnog saveza na terenu Skandinavije, i Danska je pristupila NATO-u. U želji da sačuvaju američku pomoć to su ubrzo učinile i Norveška i Island.

Tako je došlo do kompletne podijeljenosti nordijskih zemalja u pogledu obrane, što naravno nije ostalo bez posljedica i na jednom širem političkom planu. Danska i Norveška — zemlje koje su pretrpjele njemačku okupaciju, čija je privreda trebala znatna sredstva za obnavljanje i modernizaciju, napustile su pod pritiskom takvog stanja svoju raniju neutralističku politiku, orijentirajući se na stvaranje čvrstih veza sa Zapadom. Island, na kome su se nalazile američke vojne snage i čiji je čitav privredni život bio u ovisnosti od američkih vojnih snaga, također nije našao drukčije rješenje, već je bez mnogo oklijevanja pristupio NATO-u. U jednoj široj analizi poslijeratnih kretanja treba ovdje svakako osim već spomenutih ekonomskih momenata ukazati i na snažan vanjski faktor u vidu pritiska SAD, koje su u velikoj mjeri doprinijele cijepanju nordijskih stavova i napuštanju koncepcija nordijske neutralnosti.¹⁸⁾

Poražena Finska je u međuvremenu zaključila 20-godišnji Ugovor o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći¹⁹⁾ sa SSSR-om, po kome se ona obavezala braniti svoj teritorij i pružiti pomoć SSSR-u u slučaju napada Njemačke ili neke druge s Njemačkom udružene zemlje. Sporazum je osim određenih posljedica na ekonomskom i političkom polju udario temelje stvaranju neutralne politike Finske na vanjskom planu. Zbog spomenutih razloga Finska nije učestvovala u pregovorima o stvaranju skandinavskog obrambenog saveza, niti je za njih u to vrijeme pokazala interes.

Vidjevši neuspjeh svog plana, Švedska je napustila prijedlog o stvaranju obrambenog saveza i on nikada više nije ponovljen. O samoj situaciji koja je navela Švedsku da ne pristupi također NATO-u postoje različita mišljenja. Većina autora stoji na stanovištu da Švedska nije željela napu-

16) U literaturi se često navodi da su Norveška i Danska pod dojmom njemačke agresije željele osigurati sklapanje saveza koji bi im garantirao sigurnost, što navodno udružene vojne snage skandinavskih zemalja nisu mogle učiniti. Nepovjerenje prema kombiniranim skandinavskim snagama kao glavni razlog pristupanja NATO-u ističe i Bertil Ohlin, *Nordic Cooperation and the Nordic Council, Nordic Cooperation, Conference Organised by the Nordic Council for International Organisations in Europe, Stockholm, 1965, str. 11—12.*

17) Danski zahtjev odbijen je na osnovu tzv. Vanderbergove rezolucije. O tome vidi: Temple Wanamaker, *American Foreign Policy, New York, 1964, str. 20.*

18) Političko-diplomatski pritisak izvršen je na Norvešku i u tom cilju podnesena je norveškoj vladi netačna informacija o tobožnjim pripremanjima za ulazak sovjetske armije u Norvešku. Wincenty Dostan, *Panstwa skandynawskie w polityce europejskiej, Sprawy Miedzynarodnowe, nr. 9, 1964, str. 33.*

19) *Diplomatičeskij slovar', Moskva, 1963, tom 3, str. 277—278.*

štati svoju tradicionalnu neutralističku politiku, i da ona nije u toku rata bila okupirana od Nijemaca; a neki tvrde da Švedska nije htjela pristupiti Zapadnom bloku kako se Finska ne bi našla potpuno izolirana.²⁰⁾

Ovo posljednje mišljenje čini nam se prilično neuvjerljivo²¹⁾ i daleko smo prije skloni povjerovati da vrlo dobro naoružana Švedska, u ratu sačuvane privrede s relativno visokim životnim standardom nije trebala u tolikoj mjeri američku pomoć kao Danska i Norveška, te da prema tome nije bila niti zainteresirana za ulazak u NATO.

U situaciji oštre podvojenosti po tako važnom pitanju kao što je obrana moglo bi se činiti da je i nordijska suradnja došla u pitanje i da je ona postala otežana. Daljnji razvoj aktivnosti nordijskih zemalja kao i cjelokupan razvoj međunarodnih odnosa pokazali su da problem obrane nije centralna tačka ujedinjavanja internordijskih napora i da različiti putovi izabrane nacionalne vojne politike ne sprečavaju zemlje ovog područja da intenzivno surađuju na nizu ostalih polja. To je u stvari i najbolji konkretni dokaz da se mogu pronaći platforme za prevazilaženje uskih formalističkih rješenja u jednoj zdravijoj međunarodnoj situaciji, u kojoj tada ostaje veoma mnogo različitih putova i načina za jačanje međudržavne suradnje i van obrambenih paktova.

III

Pristupanje Danske, Norveške i Islanda NATO-u označilo je definitivnu kraj napora za stvaranje regionalnog nordijskog obrambenog saveza. Tri zemlje su se još tješnje uklopile u Zapadni blok i premda su Danska i Norveška preuzele samo dio²²⁾ obaveza u odnosu na ovu vojno-političku organizaciju, postalo je ubrzo jasno da su skandinavski poluotok kao i čitava nordijska suradnja podijeljeni.

Takvim razvojem događaja bio je u velikoj mjeri razočaran širok krug najrazličitijih slojeva u nordijskim zemljama i postojala je ozbiljna bojazan da vojno-političko grupiranje tri nordijske zemlje u okviru Zapadnog bloka ne učini kraj daljnjem procesu jačanja uzajamne suradnje. U takvoj situaciji na različitim stranama započela je akcija za održavanje i proširenje nivoa nordijske suradnje, kako bi se usprkos razlikama očuvalo već afirmirano nordijsko jedinstvo.

Socijaldemokratske partije Švedske i Norveške pružile su svestranu podršku prijedlogu tadašnjeg danskog predsjednika vlade Hansa Hedtorfa, koji se založio za osnivanje Nordijskog savjeta — tijela koje bi trebalo da unapređuje nordijsku suradnju na svim poljima osim — vojnog. Radovi na realizaciji tog projekta potrajali su sve do 1951. godine, a već slijedeće godine parlamenti Danske, Norveške, Švedske i Islanda odlučili su da formiraju Nordijski savjet, nakon saslušanih zajedničkih izvještaja ministara vanjskih poslova četiriju zemalja. 1953. godine održano je prvo zasjedanje Savjeta i od tog trenutka mehanizam nordijske suradnje stupio je u život.

O svim fazama pregovora oko stvaranja Savjeta bili su redovno obavještavani i predstavnici finskog Parlamenta, koji su učestvovali na zasjedanjima Sjeverne interparlamentarne unije, gdje su razmatrana statutarna

20) Bertil Ohlin, op. cit. str. 12.

21) U svakom slučaju može se pretpostaviti da su SAD bile dobro upoznate sa stavom Švedske i da su pristale na takvo rješenje budući da je, kako to navodi i prof. Etzioni, »sudbina čitave nordijske obrane bila odlučena u Washingtonu«.

Amitai Etzioni, op. cit. str. 199.

22) Norveška i Danska, iako punopravne članice NATO-a, stavile su se u specifičan položaj budući da na svom teritoriju ne žele stacioniranje stranih vojnih snaga. Međutim, obje zemlje aktivno učestvuju u svim manevrima snaga NATO, u Oslu se nalazi komanda NATO za Sjever Evrope, a i u jednoj i drugoj zemlji izgrađen je niz objekata vojnog značaja, koji u određenom trenutku mogu da prime strane vojne snage. (aerodromi, pomorske vojne baze, saobraćajnice) 1957. godine Danska i Norveška također su se suglasile da se Zapadna Evropa naoruža američkim nuklearnim oružjem, s tim da su obje zemlje zajednički izjavile da nisu spremne na svom teritoriju primiti nuklearno oružje.

Per Hekerup, Nordic Cooperation and World Around Us, Nordic Cooperation op. cit., str. 34.

pitanja. U jednoj složenoj međunarodnoj situaciji, u jeku hladnoratovske politike i uz direktno protivljenje SSSR-a, koji je Nordijski savjet smatrao kao dio Zapadnog bloka država, Finska nije mogla pristupiti novostvorenoj organizaciji kao njen punopravni član. Zbog toga su ostale nordijske zemlje predvidjele Statutom Savjeta mogućnost za naknadno pristupanje Finske. Na osnovu odredbe člana 3. Statuta na molbu Finske njena delegacija mogla je učestvovati u radu Nordijskog savjeta, iako nije punopravni član. No već iz spomenutih razloga Finska nikad nije koristila tu mogućnost. Bez obzira na to, primajući redovno sve materijale o radu Savjeta, Finska je bila stalno u toku nordijskih kretanja, a njeni predstavnici u tom razdoblju učestvovali su u radu nekoliko stručnih²³ organa Savjeta.

Staljinovom smrću i revidiranjem²⁴) odnosa između Finske i Sovjetskog Saveza Finska je ispitala mogućnost za ulazak u Nordijski savjet; i kako su se sovjetski stavovi o ovoj organizaciji znatno izmijenili, 28. X 1955. finski Parlament je ratificirao odluku vlade o pristupanju Finske Nordijskom savjetu.

Prethodno je Finska izdala deklaraciju u kojoj se ističe da ukoliko Nordijski savjet postavi na dnevni red razmatranje vojnih pitanja ili nekih drugih tačaka, koje zadiru u odnose među velikim silama, finska delegacija neće učestvovati u radu Savjeta.²⁵) Izmjene Statuta nastale u vezi pristupanja Finske u punopravno članstvo prihvaćene su na sastanku Nordijskog savjeta u Helsinkiju 1957. god. i sve finske partije, uključujući i Komunističku partiju Finske, podržale su ovaj korak tadašnje finske vlade.

Ulazak Finske u Nordijski savjet predstavljao je završni korak na okupljanju svih nordijskih zemalja. Zahvaljujući elastičnom rješenju, usklađene su odredbe Statuta Savjeta s odredbama finsko-sovjetskog Ugovora o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i suradnji, te je ovim Nordijski savjet pokazao da je spreman ići na kompromisna rješenja, u želji da se sačuva nordijska homogenost.

Prisustvo Finske u Savjetu učinilo je političku strukturu članstva još složenijom. Pored tri zemlje članice NATO-a, dakle direktno opredjeljene za politiku Zapada, tradicionalno neutralne Švedske, pojavila se i nova neutralna zemlja Finska, koja je osim toga vezana Ugovorom o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći sa Sovjetskim Savezom. Čitavo ovo pitanje može na prvi pogled izgledati od formalnog značaja, budući da u osnovi svih zemalja evropskog Sjevera leži s malim modifikacijama slično društveno-političko i ekonomsko uređenje,²⁶) međutim pitanje opredjeljenosti, odnosno neutralnosti u jednoj još ne sasvim pređenoj fazi zaoštrenih međunarodnih odnosa, igralo je važnu ulogu. Ispreplitanje veza različitog karaktera i različitih, ponekad suprotnih orijentacija ipak nije utjecalo na rad Nordijskog savjeta, koji je uspio da usprkos različitoj povezanosti svojih članica postane u prvom redu tijelo za unapređivanje nordijske suradnje na onim poljima koja imaju direktan značaj za napredak država članica. Polazeći od jednostavnijih i vrlo konkretnih zadataka, Nordijski savjet je uspio da prevaziđe pitanja blokovske pripadnosti ili povezanosti, što svakako predstavlja dragocjeno iskustvo ovog međunarodnog tijela.

23) Finski predstavnici učestvovali su na nekoliko sastanaka na kojima su razmatrana pitanja socijalne politike, odgoja, ribarstva i sl. Franz Wendt, op. cit. str. 39.

24) Za vrijeme sovjetsko-finskih pregovora 1955. godine, koji su doveli do produžavanja Sovjetsko-finskog ugovora o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći na daljnjih 20 godina, potpisan je i ugovor o povlačenju sovjetskih vojnih jedinica iz vojne baze Porkkala-Udd, koju je Finska na osnovu ugovora o primirju dala SSSR-u u zakup na period od 50 godina. Istovremeno se SSSR suglasio da podrži prijem Finske u Ujedinjene Narode. Sbornik delstvujučih dogovorov, soglašenij i konvencij, zaključenih SSSR s inostrannymi gosudarstvami, Moskva, 1960, str. 22—25.

25) Amitai Etzioni, op. cit. str. 200.

26) Opširnije o tome vidi: Raymond Fusilier, Les pays nordiques (Danemark, Finlande, Norvege, Suede, Islande), Paris, 1965.

IV

Zahvaljujući specifičnim crtama svog razvoja, kao i minimalnom broju pravnih odredbi, Nordijski savjet je različito tretiran u literaturi međunarodnog prava. U prvom redu postavlja se pitanje o tome da li se Nordijski savjet može smatrati međunarodnom organizacijom.²⁷⁾ Druga skupina autora stoji na stanovištu da je Nordijski savjet vladina međunarodna organizacija;²⁸⁾ zatim postoje mišljenja da je ovo tijelo neka vrst međuparlamentarne konferencije odnosno nevladine²⁹⁾ međunarodne organizacije. Posljednje mišljenje koje u najvećoj mjeri uzima u obzir svu složenost i originalnost nastanka i djelovanja Nordijskog savjeta podvlači da se ovaj mehanizam nordijske zajedničke akcije može nazvati međunarodnom organizacijom sui generis.³⁰⁾

Postupak prilikom stvaranja Nordijskog savjeta daje niz argumenata teoretičarima međunarodnog prava da različitim interpretacijama dođu do različitih zaključaka, budući da se prilikom stvaranja Nordijskog savjeta procedura razlikovala od onih predviđenih kod sličnih međunarodnih organizacija. Premda pojam međunarodne organizacije nije još uvijek u potpunosti definiran i ne postoji jedna sveobuhvatna formula, može se nju shvatiti kao savez država, nastao na osnovu međunarodnog ugovora uz postojanje vlastitih organa i zajednički predviđenog cilja.

Nordijski savjet nastao je kao savez država, njegov Statut prihvaćen je od strane parlamenata država članica i može se smatrati međunarodnim ugovorom uz jednu napomenu da je samo u Danskoj kralj, kao najviši organ zastupanja, izvršio ratifikaciju. U ostalim državama članicama ratifikaciju su izvršili samo parlamenti, te je tako došlo do situacije da je nakon diplomatskih pregovora projekt Statuta bio prihvaćen od strane vlada; ratificirali su ga i parlamenti, ali duga faza ratifikacije nije izvršena. Smatramo da je čitavo ovo pitanje, međutim, isključivo formalnog karaktera i naveli smo ga više kao primjer djelomičnog neshvaćanja stvarnih kretanja na polju međunarodnih odnosa. Faktična realizacija odredbi Statuta od strane svih država članica može se svakako uzeti kao najbolji dokaz želje država da surađuju, a samim tim može se smatrati da su i najviši organi vanjskog zastupanja nordijskih država dali svoju prečutnu ratifikaciju.

Primjedbe sličnog karaktera mogu se staviti i na formalno pravnu strukturu Nordijskog savjeta; one se također uklapaju u već navedeno isticanje stvarnih specifičnosti ovog međunarodnog tijela:

- ugovor o stvaranju Nordijskog savjeta nije registriran kod Ujedinjenih naroda, iako je danas dosta teško pronaći sličan primjer jer se praksa međunarodnih odnosa sasvim opredijelila za registriranje međunarodnih ugovora u sekretarijatu UN. Ova činjenica nije, naravno, od većeg značaja i povlači kao jedinu posljednicu nemogućnost pozivanja na odredbe Statuta Nordijskog savjeta pred bilo kojim organom Ujedinjenih naroda.
- Nordijski savjet kao međunarodna organizacija odstupa od već ustaljenih principa međunarodnih odnosa, jer ovaj mehanizam ne održava nikakve službene kontakte s ostalim međunarodnim organizacijama. Izvješni kontakti koji se odvijaju između Nordijskog savjeta i Evropske eko-

27) Tako na primjer A. H. Robertson, *European Institutions, Cooperation, Integration, Unification*, London, 1959, str. 214.

U poznatom priručniku međunarodnih organizacija poljskog autora W. Morawieckog, *Organizacje Miedzynarodowe*, Warszawa, 1965, Nordijski savjet se uopće ne spominje kao međunarodna organizacija.

28) C. A. Colliard, *Institutions Internationales*, Dalloz, 1963, str. 383.

A. J. Peaslee, *International Governmental Organizations*, The Hague, 1961, str. 1610.

29) N. Herlitz, *Nordische Gedange und Nordische Gemeinschaft*, Aussenpolitik, nr. 10, str. 636.

Strup-Schlochauer, *Wörterbuch des Völkerrechts*, Berlin, 1961, tom 2, str. 627.

30) M. Sorensen, *Le Conseil Nordique*, *Revue Generale du Droit International Public*, 1955, tom LVIII, str. 53.

31) A. J. Peaslee, op. cit. tom. 2, str. 1610.

nomske zajednice, UN i NATO imaju isključivo neslužbeni karakter.³¹⁾ Iz ovoga neki autori izvlače zaključak da Nordijski savjet nema međunarodnopravni subjektivitet.³²⁾

Za razliku od dokumenata sličnog karaktera Statut Nordijskog savjeta ne sadrži nikakve odredbe o ciljevima organizacije i kao cilj, tačnije osnovni zadatak, Nordijskog savjeta navodi se uzajamno konzultiranje³³⁾ parlamenata i vlada nordijskih zemalja.

Organizaciona struktura organizma obiluje također nekim crtama tipičnim za ovo međunarodno tijelo. Umjesto uobičajenog postojanja nekoliko organa, Nordijski savjet posjeduje samo konferenciju, koja se kao vrhovni organ sastaje jednom godišnje na redovna zasjedanja, svaki put u drugoj zemlji članici. U radu konferencije učestvuju delegati nacionalnih parlamenata nordijskih zemalja i to tako da delegacije Danske, Norveške, Švedske i Finske imaju po 16 članova, a delegacija Islanda broji pet članova. Ukupan broj članova Savjeta iznosi 69 parlamentaraca. Članove delegacija pojedinih zemalja biraju njihovi parlamenti obično na 1 godinu pazeći pri tome da parlamentarna delegacija odražava momentani sastav parlamenta, odnosno da u delegaciji budu reprezentirane na adekvatan način političke partije.³⁴⁾ Članovi nacionalnih delegacija ne predstavljaju jedinstven nacionalni blok i imaju pravo da u Savjetu glasaju isključivo na osnovu svog slobodnog uvjerenja.

Osim parlamentarnih delegacija u radu konferencije Savjeta učestvuju i ministri pojedinih resora svake države članice. Ministre delegate na konferencijama Nordijskog savjeta predlaže svaka vlada, a njihov broj na pojedinim zasjedanjima varira u zavisnosti od složenosti pitanja koja se nalaze na dnevnom redu. Ministri mogu učestvovati u radu konferencije, ali nemaju pravo glasa niti mogu biti birani u određena tijela Savjeta.

U posljednje vrijeme stalno jača tendencija što užih kontakata između parlamentaraca članova Nordijskog savjeta i predstavnika vlada nordijskih zemalja. Postala je skoro redovna praksa da osim ministara pojedinih resora u radu konferencije učestvuju i predstavnici vlada, što znatno olakšava brže postizanje određenih sporazuma.

Konferencija Savjeta bira Prezidijum, koji se sastoji od 1 predsjednika i 4 potpredsjednika. Šef delegacije zemlje u kojoj se održava zasjedanje bira se za predsjednika, a ostali šefovi delegacija su potpredsjednici. Budući da je Nordijski savjet po svojoj aktivnosti u permanentnom djelovanju³⁵⁾ Prezidijum, u nedostatku posebnih organa, predstavlja tijelo koje se do idućeg zasjedanja Savjeta brine o svim poslovima vezanim uz obavljanje zadataka Nordijskog savjeta. Prezidijum se sastaje na svoja zasjedanja 4—5 puta godišnje i priprema također sve materijale u vezi sa slijedećim zasjedanjem, kada mu ističe mandat. Svaki član Prezidijuma odnosno šef nacionalne delegacije u Nordijskom savjetu dužan je da održava vezu sa svojom vladom a osim toga nekoliko puta godišnje Prezidijum Savjeta se sastaje s predstavnicima vlada država članica. Na ovim sastancima razmatraju se sva pitanja od zajedničkog interesa za rad Nordijskog savjeta i djelatnost članica, a postaje sve uobičajenije da sastancima prisustvuju i svi premijeri kao i ministri vanjskih poslova nordijskih zemalja.

32) Zbigniew M. Klepacki, Prawne i polityczne aspekty Rady Nordyckiej, Sprawy Międzynarodowe, nr. 8, 1964, str. 87.

33) Član 1. Statuta Nordijskog savjeta navodi da je ovo tijelo formirano u cilju konzultiranja parlamenata i vlada država članica po pitanjima koja zahtijevaju zajedničku akciju svih država ili nekih od njih. Statute of the Nordic Council, (Unofficial translation).

34) Zanimljivo je da je Nordijski savjet jedino zapadnoevropsko međunarodno tijelo parlamentarnog karaktera na kome su zastupane i komunističke partije (Finska i Island). 1965. godine Nordijski savjet bio je sastavljen od 14 konzervativaca, 15 liberala, 8 članova agrarnih partija, 27 socijaldemokrata, 5 lijevih socijalista i komunista. Bert Ohlin, op. cit. str. 13.

35) Franz Wendt, op. cit. str. 109

Osim Prezidijuma, koji ima stalan karakter, budući da djeluje od zasjedanja do zasjedanja i predstavlja Nordijski savjet³⁶⁾, nekoliko specijaliziranih tijela³⁷⁾ ima također permanentan karakter. Sekretarijat, koji inače kod međunarodnih organizacija predstavlja centar aktivnosti, kod Nordijskog savjeta uopće ne postoji. Jedinstveni centar organizacije zamijenjen je nacionalnim sekretarijatima Nordijskog savjeta, koji postoje u svakoj zemlji. Jedino Švedska i Danska posjeduju brojnije³⁸⁾ stalne sekretarijate Nordijskog savjeta, koji obavljaju niz poslova vezanih ne samo za djelatnost nacionalnih delegacija već i od značaja za rad čitavog Nordijskog savjeta. Svi nacionalni sekretarijati imaju ista prava i potpuno su jednaki, tako da za sada nema mogućnosti da jedan sekretarijat dobije veća ovlaštenja i postane na neki način centar organizacije.

Osnovna aktivnost Nordijskog savjeta svodi se na razmatranje problema koji su od interesa za sve države članice ili samo za neke od njih. Akti koji se donose na konferencijama Nordijskog savjeta su prvenstveno savjetodavnog karaktera i imaju sve elemente preporuka. Prilikom donošenja određenih preporuka odlučuje se običnom većinom glasova, ali i ovdje o pojedinim pitanjima glasaju samo zainteresirane države, budući da je pravo désintéressement i u ovoj međunarodnoj organizaciji izričito ostavljeno na volju državama članicama. Preporuke donesene na konferenciji Savjeta upućuju se vladama država članica na razmatranje.

Članice Nordijskog savjeta dužne su na osnovu člana 11. Statuta da informiraju Savjet o mjerama koje su poduzele po pojedinim preporukama. Ova odredba Statuta omogućava da se i pored nedostatka taksativno navedenih dužnosti država članica omogući normalno funkcioniranje Savjeta, i da se države direktno obavežu na razmatranje preporuka koje usvoji Savjet. Osim toga sjednice Savjeta su javne, njima mnogo pažnje posvećuju svi nordijski izvori informiranja, tako da se vlade država članica nalaze u situaciji u kojoj moraju do slijedećeg sastanka Savjeta pripremiti svoj stav po određenom pitanju; prihvatiti neku akciju ili se proglašiti nezainteresiranom.

Statut Savjeta ne predviđa mogućnost istupanja iz organizacije, stoga se može predvidjeti da je svaka država slobodna da u određenom trenutku istupi iz nje. Financijske obaveze članica prema organizaciji postavljene su u skladu s ostalim odredbama na vrlo jednostavan način. Svaka država dužna je da snosi troškove svog učešća u radu Nordijskog savjeta. Budući da nema jednog centralnog tijela od zajedničkog značaja, svaka država praktički financira rad samo svog nacionalnog sekretarijata i svoje delegacije u Savjetu.

Zbog sličnosti većine nordijskih jezika znatno je olakšan rad predstavnicima pojedinih zemalja, oni mogu da neposredno prate izlaganja i čestvuju u diskusiji većinom bez prevođenja. Svaki delegat služi se svojim materinim jezikom, što znači da su svi jezici nordijskog regiona u organizaciji jednaki. Međutim, u praksi se najviše upotrebljavaju danski (razumiju ga osim Danaca i Islandani), norveški i švedski (govori ga i dobro poznaje velika većina Finaca).

Nakon izložene pravne strukture Nordijskog savjeta može se povući nekoliko zaključaka o ovom zaista specifičnom instrumentu suradnje nordijskih zemalja.

36) Sudeći po aktivnosti Prezidijuma moglo bi se tvrditi da ovaj organ predstavlja neku vrst izvršnog odbora, kakvi postoje u ostalim međunarodnim organizacijama, premda u pogledu ovlaštenja Prezidijuma i sličnih tijela drugih organizacija postoje osjetne razlike.

37) Između ostalih postoji Nordijska kulturna komisija, Komitet za socijalnu politiku, Zajednički skandinavski komitet za ekonomsku suradnju itd. Franz Wendt, op. cit. str. 111—112.

38) Švedski sekretarijat Savjeta rješava sva pitanja vezana uz pravnu problematiku, dok je danski Sekretarijat zadužen za informiranje ostalih država o radu Savjeta i održavanju javnih odnosa. Analizirajući ovaj podatak prof. Etzioni, koji se naročito bavio sociološko-političkom analizom Nordijskog savjeta, pokušava uz ostale argumente dokazati da dansko-švedska linija dominira u aktivnostima Savjeta (navedeno djelo, str. 189). Ovo na prvi pogled može izgledati tačno ako se upoređuje samo formalne pokazatelje aktivnosti Nordijskog savjeta, ali budući da nema nikakvih mogućnosti za stvarnu dominaciju i stvaranje neke suprasile, van nordijske zajednički prihvaćene linije, smatramo da ovo mišljenje nije ispravno.

U prvom redu treba se složiti s činjenicom da je Nordijski savjet međunarodna organizacija sui generis, stvorena u cilju koordinacije suradnje nordijskih zemalja na bazi jednostranih rezolucija nacionalnih parlamenata, a posjeduje jedini organ — Konferenciju Savjeta, koju sačinjavaju delegati svih nordijskih parlamenata s punim pravom glasa i predstavnici vlada članica bez prava glasa.

Dužnosti država članica odnose se prvenstveno na akciju koordiniranja suradnje i mogu se odrediti na osnovu člana II. Statuta, iako uz njih nisu predviđene nikakve sankcije u slučaju neispunjavanja.

Preporuke koje donosi Nordijski savjet su također konkretan izraz stanja odnosa nordijskih zemalja i bez obzira na to što one nemaju nikakvu direktnu upravnu snagu, niti postoje sankcije za njihovo provođenje u život, one imaju u praksi znatan moralni efekat. Svaka nordijska država vrlo pažljivo analizira preporuke Savjeta, a tom cilju su posvećeni i posebni sastanci Prezidijuma Savjeta s predstavnicama vlada članica.

Na kraju pravnih razmatranja može se istaknuti da ova međunarodna organizacija isključivo zatvorenog tipa suradnju svojih članova u najvećoj mogućoj mjeri bazira na uzajamnom povjerenju³⁹⁾ i nordijskoj zajednici interesa. Zbog toga nisu ni postavljena neka fiksirana prava i obaveze članica. Poštivani su i tradicionalni principi izvjesne nordijske neangažiranosti u nekoj čvršćoj međunarodnoj suradnji koji se vežu svakako i uz želju da se izbjegnu eventualna buduća politička rješenja, odnosno potreba preuzimanja većih međunarodnih obaveza. To se naročito imalo u vidu prilikom stvaranja Nordijskog savjeta. Različiti oblici suradnje koji imaju svoje duboke korijene u historiji međunarodnih odnosa nordijskih zemalja služe kao osnovni regulatori veza u Nordijskom savjetu i zbog toga državama ovog područja nisu potrebne nikakve precizne odredbe. Odnosi zasnovani na tradicionalnom uzajamnom povjerenju, postavljeni tako da su uvijek vezani uz nacionalne interese država članica, te da od njih ne zahtijevaju izmjene vanjskopolitičkog kursa — mogu, a praksa nordijskih odnosa je to do sada pokazala, da se vrlo dobro razvijaju na principima Statuta Nordijskog savjeta i odredbi koje je on zacrtao.

V

Postignuti rezultati nordijske suradnje su znatno veći od okvirnih odredbi Statuta, budući da statutarne odredbe naznačuju samo dio djelatnosti nordijskih država. Konkretna ostvarenja ovog mehanizma su daleko značajnija i obuhvatnija, a zbog bogate tradicije odnosa, elastičnosti u pronalaženju formi i metoda kao i mogućnosti neposrednog komuniciranja zainteresiranih strana postižu se oni na znatno brži način nego u ostalim sličnim međunarodnim tijelima. Upravo mnogobrojni i raznovrsni oblici kooperacije kao i norme unutrašnjeg uređenja svake države članice pomažu unapređivanju zajedničkog nordijskog djelovanja na proširenju i jačanju međusobnih odnosa. Zbog svega toga Nordijski savjet predstavlja mnogo važnije tijelo nego što bi se to na prvi pogled moglo činiti. Sve akcije na polju okupljanja i ujedinjavanja nordijskih snaga posredno ili neposredno vezane su uz rad ovog značajnog instrumenta međunarodne suradnje.

Osim Statuta, koji je postavljen kao osnovni dokument djelovanja Nordijskog savjeta, jedan daljnji međunarodni sporazum nordijskih zemalja ima također velik značaj, a to je tzv. Sporazum iz Helsinkija zaključen 1962. godine u vrijeme kad je izgledalo da će Norveška i Danska postati punopravni članovi Evropske ekonomske zajednice, i da će Švedska ući u pridruženo članstvo. U namjeri da se sačuva nordijsko jedinstvo i već postignuti rezultati, države članice su zaključile sporazumom o općim načelima svoje suradnje, koji je znatno širi od teksta samog Statuta Savjeta. Istovremeno ovaj je dokument na precizan način odredio domen nordijske kooperacije i pokušao fiksirati metode dotadašnje suradnje, koja se razvijala kroz dugi niz godina.

39) A. H. Robertson, op. cit. str. 215.

G. Petren, Scandinavian Cooperation, Annuaire Europeen, 1956, tom 2, str. 63.

U fazi jačanja nordijskih odnosa, nakon kompletiranja Nordijskog savjeta pristupanjem Finske nije trebalo postavljati pitanje jače pravne kodifikacije načela o suradnji, jer su odnosi nordijskih država ulazili u svoju višu etapu težeći sve tješnjem usklađivanju zajedničkih napora. Međutim, zbog različitih pogleda na suradnju u okviru evropskih integracionih kretanja i objektivnih činilaca koji su mogli razdvojiti nordijske zemlje trebalo je učvrstiti pravne osnove njihove suradnje.

Ali ni ovaj dokument nije definirao neke obaveze država članica, on je više postavljen kao »deklaracija namjera«⁴⁰⁾ nego kao sporazum o pravima i dužnostima država ugovornica. U 40 članova⁴¹⁾ Sporazum iz Helsinkija nabroja područja suradnje uz navođenje nekih novih formi budućeg djelovanja. Zadaci daljnje suradnje u prvom redu odnose se na proširenje postojećih oblika zajedničkog kooperiranja na pravnom, kulturnom, socijalnom, ekonomskom polju kao i na području komunikacija.

Od naročitog je značaja da u trenutku kad je postojala opasnost da će ponovno doći do preorijentacije stavova nordijskih zemalja u vezi s ekonomskim opredjeljivanjem i mogućim političkim posljedicama, države članice nalaze za potrebno da istaknu potrebu koordinacije njihove vanjske politike, koja je od osnivanja Savjeta bila područje na kome se nije očitovala neka tješnja povezanost.

Različiti stavovi u pogledu vojnih veza i obrambenih aranžmana nisu spriječili, dakle, države članice da izričito predvide potrebe konzultiranja po pitanjima od zajedničkog interesa. Osim toga predviđena je i mogućnost da diplomatski predstavnici jedne nordijske zemlje automatski štite interese državljana svih ostalih nordijskih zemalja, ako one nemaju u određenoj zemlji akreditirane svoje vlastite diplomatske ili konzularne predstavnike.

Osim toga Nordijski savjet je dobio opće pravo da bude konzultiran po najvažnijim pitanjima koja su od šireg značaja za nordijske zemlje, a predviđena je i mogućnost bržeg, izravnog uspostavljanja veza između zainteresiranih organa pojedinih država.

Metode realizacije određenih zadataka nordijske suradnje su također vrlo specifične. U prvom redu nordijske zemlje jedan dio odnosa rješavaju na klasičan način, sklapajući zajedničke međunarodne konvencije o određenim pitanjima suradnje. Preporuke Savjeta tu služe kao određene smjernice, a konvencije su konačni rezultat djelovanja Nordijskog savjeta.

Međutim, daleko značajniji i u praksi češće susretani oblici suradnje odnose se na primjenu unutrašnjeg zakonodavstva pomoću kojeg države članice Nordijskog savjeta usklađuju svoje stavove na bazi unaprijed dogovorenih rješenja u Savjetu. Skoro čitavo područje građanskog prava nordijskih zemalja usklađeno je na ovaj način. Uz direktno rješavanje određenih problema od zajedničkog interesa ovaj način pokazao se kao vrlo praktičan i koristan, jer omogućava jednostavno rješavanje u okviru nacionalnih zakonodavstava.

Do sada postignuti konkretni rezultati na polju internordijskih odnosa pokazuju znatan stepen zajedničke zainteresiranosti država članica Nordijskog savjeta da svojim akcijama u okviru organizacije usklade svoje napore. Bilo da se radi o sklapanju međunarodnih konvencija, ujednačavanju internih propisa ili donošenju novih, kao i ostalim formama dogovaranja, dostignuća Nordijskog savjeta su na ovom planu svakako značajna.

Ona se mogu klasificirati po različitim kriterijima, ali nam se čini da je najbolji način prezentiranja osnovnih rezultata po pojedinim područjima zajedničkog djelovanja.

Na polju kulturno-prosvjetne suradnje Nordijski savjet postigao je u toku svog postojanja zaista zapažene rezultate. Polazeći od činjenice da je stvaranje kulturne zajednice nordijskih zemalja preduslov za jačanje njio-

40) Bert Ohlin, op. cit. str. 16.

41) Sporazum je potpisan 23. 3. 1962, a stupio je u život 1. 7. 1962. Tekst je objavljen u posebnom izdanju Nordijskog savjeta i Švedskog ministarstva vanjskih poslova. Treaty of Cooperation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, Stockholm, 1962.

ve solidarnosti i kooperacije, Nordijski savjet je od početaka svog rada nastojao na ovom polju unaprijediti odnose.

U jednom ovako širokom kontekstu postavljeni su zadaci u vezi s učenjem nordijskih jezika u školama, upoznavanjem nordijskih ostvarenja na polju nauke i kulture, svestranim informiranjem o životu zemalja nordijskog područja. Različite veze formalnog i sasvim neformalnog karaktera koje postoje između osnovnih i srednjih škola, narodnih sveučilišta, univerziteta, kulturnih institucija svih vrsta — omogućavaju širok stepen suradnje. Redovna je pojava da u školama i fakultetima gostuju profesori iz ostalih nordijskih zemalja, a praksa razmjene grupa učenika i studenata je također sve češća. Stepenn naobrazbe postignut na jednoj školi ili fakultetu u nordijskim zemljama priznaje se automatski i u svakoj ostaloj, što omogućava da se veći krug mladih ljudi upozna s tekovinama ostalih nordijskih zemalja.

Niz konkretnih mjera olakšalo je napore za širim internordijskim povezivanjem na polju kulture i prosvjete, a potrebno je naročito ukazati na činjenicu da su prilikom svih rješenja problemi veoma brzo razmatrani, često u direktnim kontaktima neposredno zainteresiranih ustanova. Kao naročito značajna dostignuća koja su već čvrsto ugrađena u osnove kulturno-prosvjetne djelatnosti treba spomenuti koordinaciju nastavnih planova u osnovnim i srednjim školama, zajedničke napore da se historijski predmeti postave na nivo koji ne bi vrijeđao pripadnike pojedinih nordijskih država i koji može da učvrsti osjećaje solidarnosti naroda ovog područja, ističući u prvom redu crte njihove zajedničke prošlosti⁴²); priznanje diploma nordijskih sveučilišta itd. Na polju masovnih sredstava komunikacija postoji čitav program zajedničkih akcija koje stvaraju usku vezu između pojedinih TV i radio redakcija kao i između najvećih novinarskih kuća. Osim žive prevodilačke djelatnosti u svim nordijskim državama, koja treba da upozna pripadnike pojedinih naroda s literarnim dostignućima ostalih zemalja, Nordijski savjet je pokrenuo akciju za zajedničkim prezentiranjem nordijske kulture u svijetu u prvom redu u SAD i Velikoj Britaniji.

Usklađivanja napora na naučno-istraživačkom polju dala su već prve konkretne rezultate, a Nordijski savjet je bio inicijator osnivanja Nordijskog instituta za teoretsku fiziku u Kopenhagenu, na kome zajedničkim snagama na atomskim istraživanjima rade učenjaci iz svih država članica. Novinarska škola u Arhusu (Danska) predstavlja također primjer konkretnog objedinjavanja zajedničkih napora, jer se na njoj pripremaju potrebni nordijski žurnalisti. Postoje danas i planovi o potrebi jedne široke specijalizacije visokoškolske nastave, što bi trebalo da dovede u praksu do integracije pojedinih ustanova u internacionalnim razmjerima, te da se nove naučne i visokoškolske ustanove formiraju u onim nordijskim zemljama koje za pojedinu vrstu rada imaju najbolje uslove⁴³). Sve ovakve ustanove bile bi otvorene studentima iz ostalih nordijskih zemalja, a i naučni kadrovi bi bili internacionalni. Međutim za sada realizacija ovih težnji nailazi na osjetne zapreke, iako se može očekivati da će i na ovom polju zbog objektivnih razloga doći makar do djelomičnog rješavanja problema.

— Koordinacija na pravnom i upravnom području ima svoje veoma duge tradicije u zemljama nordijskog područja. Redovni sastanci ministara (4—5 puta godišnje) pomažu u brzom iniciranju procesa unifikacije zakonodavstva. Međutim, ni ovdje se ne teži forsiranom ujednačavanju zakona pojedinih zemalja, već se radi pretežno o stvaranju jednakih općih principa, dok pravne odredbe zavise od posebne situacije svake države⁴⁴). Do sada je u cjelini unificirano patentno pravo nordijskih zemalja. Stvoren je specijalni Skandinavski patentni ured, koji se brine da patent priznat u jednoj zemlji postane automatski priznat i u ostalim nordijskim zemljama. Na polju krivičnog prava stvorena je značajna zajednička nordijska konvencija o po-

42) O tom zanimljivom i vrlo značajnom poduhvatu vidi: Haakon Vigander, *Mutual Revision of History Textbooks in the Nordic Countries*, Paris, UNESCO, 1950.

43) Hans Solvhoj, *Nordic Cultural Cooperation, Nordic Cooperation*, op. cit. str. 108 i dalje.

44) Herman Kling, *Legislative Cooperation between the Nordic Countries, Nordic Cooperation* op. cit. str. 98.

moći pri gonjenju i ekstradiciji, koja se u praksi primjenjuje od 1958. godine. Konvencija o socijalnom osiguranju nordijskih državljana također je stupila u život zahvaljujući djelovanju Nordijskog savjeta i njome se u svim državama članicama priznaju državljanima tih zemalja identična prava iz osnova socijalnog osiguranja. Konvencijom su zahvaćena sva prava (besplatna liječnička pomoć, kliničko liječenje, penzije i sl.), tako da je ona u velikoj mjeri pomogla znatnom proširenju jedinstvenosti nordijskog područja.

Od naročitog značaja za sve nordijske zemlje bilo je ukidanje putnih isprava 1958. godine. Od tog trenutka čitav evropski Sjever postao je jedno cjelovito pasoško područje. Za državljane nordijskih zemalja ukinute su bilo kakve putne isprave, a i carinske formalnosti, osim rijetkih eksperimentalnih pregleda, praktički ne postaje. Za strane državljane postoji samo jedna kontrola prilikom ulaska na nordijsko područje i od toga trenutka oni se također bez ikakvih formalnosti mogu kretati po čitavom području Skandinavije⁴⁵). Zajednička carinska i pogranična kontrola znatno je pojednostavila putovanja i omogućila je daleko življi internordijski promet.

— Nordijski savjet je poduzeo korake i u pravcu stvaranja uslova za nesmetano kretanje radne snage na nordijskom području, kako bi se održala puna zaposlenost u pojedinim zemljama. U tom cilju formirano je i posebno tijelo Nordijski komitet tržišta radne snage⁴⁶), koji aktivno djeluje na obavještavanje i sinhroniziranje svih akcija koje imaju za cilj organizirano zapošljavanje radne snage u okviru nordijskih zemalja. I na ovom značajnom polju postignuti su vrlo dobri rezultati zahvaljujući direktnoj vezi koja postoji između regionalnih tijela u svakoj pojedinoj zemlji. U ovoj akciji učestvuju sve zemlje Skandinavije, a Švedska je zemlja koja danas zapošljava najveći broj radne snage iz ostalih zemalja članica Nordijskog savjeta. Budući da su posebnim konvencijama riješena sva pitanja koja proističu iz radnih odnosa i socijalnog osiguranja, ova migraciona kretanja naročito u pravcu Švedske⁴⁷) imaju stalne tendencije porasta, i u jednom širem kontekstu rješavaju dio ekonomskih problema ostalih nordijskih zemalja.

Pored ovih spomenutih oblika suradnje, koji su svakako samo jedan dio dosadašnje aktivnosti Nordijskog savjeta, i postignutih rezultata treba imati u vidu širok krug internordijskih veza koje omogućavaju najrazličitijim profesionalnim udruženjima, ustanovama, nacionalnim administrativnim organima, organima vlasti i ostalim, sveobuhvatno kontaktiranje i razmjenu iskustava bez prethodnih angažiranja viših organa.

Jednostavnost povezivanja i neposrednost dogovaranja su odlike čitavog spleta veza koje na pravnom, socijalnom, kulturno-prosvjetnom, naučnom i ostalim poljima povezuju nordijske države, i koje čine da su aktivnosti Nordijskog savjeta evidentne i prisutne u svakodnevnom životu svih nordijskih zemalja.

VI

Navedena područja zajedničkog djelovanja nordijskih zemalja poslužila su kao osnov za jačanje procesa povezivanja nordijskih zemalja, i raznolike niti povezuju danas to područje. Razgranata suradnja s čitavom skalom različitih oblika povezivanja može da posluži kao najbolji primjer mogućnosti zajedničkog konkretnog rješavanja pojedinih problema.

Na ekonomskom polju odnosno na planu privrednog povezivanja nije, međutim, učinjeno mnogo. Nordijski savjet je bio inicijator prvih analiza koje su imale za cilj mogućnost stvaranja integracione privredne cjeline u

45) Island se još nije uključio u zajedničko pasoško područje, tako da je ono za sada ograničeno na četiri zemlje Skandinavije.

46) Nordic Co-operation in the Social and Labour Field, Working together for social progress, Oslo, 1965, str. 16 i dalje.

47) U toku 1964. godine u Švedskoj je bilo zaposleno blizu 100.000 radnika iz skandinavskih zemalja, od kojih najveći broj otpada na Fince (oko 66.500) ibidem, str. 17—18.

obliku postojanja zajedničkog tržišta proizvoda. Prvi prijedlog o tješnjoj nordijskoj ekonomskoj suradnji iznesen je još 1948. godine, dakle u vrijeme kad ni Nordijski savjet još nije postojao, a 1954. godine u okviru Savjeta razmatrao se izvještaj ekonomskog komiteta o mogućnostima osnivanja zajedničkog nordijskog tržišta. S političke tačke gledišta situacija se činila povoljnom. Kontakti između političkih partija nordijskih zemalja bili su vrlo dobri, sindikati su uspješno surađivali, u nekim granama privrede uspostavljeni su bili također vrlo prisni kontakti. Zajedničko tržište skandinavskih proizvoda, za koje su u to vrijeme bile zainteresirane Švedska, Norveška i Danska imalo je realnu i čvrstu političku podlogu.

S ekonomske tačke gledišta zagovornici integracionih procesa naročito su isticali potrebu stvaranja jednog većeg tržišta, mogućnost tješnje inter-skandinavske suradnje i bolje međunarodne podjele rada, početak proizvodnje novih proizvoda za koje su nacionalna tržišta preuska.

Ali vrlo brzo se pokazalo da u Skandinaviji postoje različite koncepcije o ekonomskoj suradnji. U prvom redu postavilo se pitanje tržišta poljoprivrednih proizvoda, gdje bi Danska svojom visokom produktivnošću i velikim eksportnim mogućnostima bila u stanju da u velikoj mjeri ugrozi poljoprivrednu proizvodnju Švedske i Norveške. Sa druge strane Švedska i Danska su ispitale mogućnost stvaranja zajedničkog industrijskog tržišta i predložile su za početak realizacije osnivanje tržišta za osam industrijskih grana u kojima su postojali povoljni uslovi za direktno povezivanje pojedinih ekonomika. Međutim ni ovaj predlog nije bio prihvaćen zbog protivljenja Norveške, koja je za čitav niz industrijskih proizvoda imala posebne poreze, te su cijene na norveškom tržištu bile znatno više nego u ostalim dvjema zemljama. Ukazujući na opasnost od visoko konkurentne danske poljoprivrede, specijalne norveške situacije u kojoj zaštitne carine i porezi igraju veliku ulogu, Norveška je odbila prijedlog o formiranju zajedničkog skandinavskog tržišta.

Komitet za ekonomsku suradnju nordijskih država podnio je 1957. godine novi plan o formiranju Zajedničkog nordijskog tržišta. U to vrijeme došlo je u Evropi do snažnih integracionih kretanja u Evropskoj ekonomskoj zajednici; Velika Britanija kao najznačajniji skandinavski partner počela je razmatrati mogućnosti svog učešća u zajedničkom tržištu, a malo kasnije zemlje članice OEEC predložile su formiranje slobodne trgovinske zone.

U takvoj složenoj atmosferi započelo je zasjedanje Nordijskog savjeta u Helsinkiju, koje je trebalo dati odgovor na pitanje da li su nordijske zemlje spremne da na ekonomskom planu prihvate suradnju na jednom višem nivou. Osnovni prijedlozi ekonomskog komiteta Savjeta svodili su se na ukidanje svih carinskih i drugih ograničenja u trgovinskim odnosima skandinavskih zemalja i na stvaranje jedne vanjske zaštitne carinske tarife, koja bi djelovala prema trećim zemljama.

No, kao i na ranijim zasjedanjima interesi nordijskih zemalja na ekonomskom planu nisu se mogli sinhronizirati. Na jednoj liniji našli su se predstavnici Švedske i Danske, koji su svestrano zagovarali zajedničku ekonomsku akciju, tvrdeći da je upravo taj trenutak pogodan za njenu definitivnu realizaciju. Norveški parlamentarci ostali su, međutim, i dalje na svojim pozicijama. Oni su s političke tačke gledišta isticali da predviđeno formiranje zajedničkog skandinavskog tržišta vodi carinskoj uniji, koja će opet neumitno težiti stvaranju supranacionalnih tijela ili čak političkoj integraciji⁴⁸). Ekonomski faktori bili su i ovdje također od značaja, a naročito strah norveških brodovlasnika da bi skandinavske povlaštene tarife mogle izazvati reakciju ostalih zemalja, u prvom redu Velike Britanije, u obliku zaštitnih carina.

Kako su tokom diskusije stavovi postali sve više divergentni, odlučeno je da se i dalje radi na proučavanju mogućnosti, a već na slijedećem zasjedanju Savjeta 1958. godine postalo je jasno da se nacionalne koncepcije o nordijskoj ekonomskoj integraciji ne mijenjaju, te da se na tom polju ne mogu očekivati pozitivni rezultati.

48) Franz Wendt, op. cit. str. 178—179.

Jačanjem Evropske ekonomske zajednice Danska je počela sve više težiti učlanjenju, dok su Norveška i Švedska ostale na pozicijama neprihvatanja supranacionalne suradnje na ekonomskom polju. Osnivanjem EFTE skandinavske zemlje odlučile su da odmah pristupe ovom trgovinskom mehanizmu, te su se Danska, Norveška i Švedska našle 1959. godine u punopavnom članstvu, dok je nešto kasnije Finska stupila u ovu organizaciju kao pridruženi član⁴⁹). Istovremeno pristupanjem skandinavskih država EFTI završile su diskusije o stvaranju nordijskog zajedničkog tržišta.

Tako je zapravo postalo jasno da nordijske zemlje iz objektivnih i subjektivnih razloga nisu u stanju da na polju ekonomskog povezivanja idu naprijed. Različite po broju stanovnika i privrednoj snazi, zainteresirane za razvoj svojih vlastitih privrednih grana i njihovo očuvanje, nordijske zemlje su preferisale ekonomsku suradnju u okviru jednog šireg tijela liberalnije suradnje kao što je EFTA, nego jačanje svojih međusobnih veza i stvaranje nordijskog zajedničkog tržišta.

Ali i pored neuspjeha nastavljeni su konkretni procesi na planu privrednog povezivanja. Pri tome danas imaju veliku ulogu snažne kompanije, u prvom redu iz Švedske, koje svojim kreditima utiru put čvršćem ekonomskom povezivanju. Osim toga direktna industrijska skandinavska kooperacija razvija se u nizu grana⁵⁰) (mašinogradnja, elektrotehnička industrija, proizvodnja robe široke potrošnje i sl.). Udruženi skandinavski avio-sistem (SAS) je prvo zajedničko skandinavsko poduzeće u kojem participiraju Danska, Norveška i Švedska privatnim i državnim kapitalom. Oblici suradnje i tješnjeg povezivanja postoje na polju financijske i ekonomske kooperacije premda plan o formiranju Nordijske banke nije prihvaćen u Savjetu. Jačaju i forme zajedničke suradnje na pojedinim projektima gdje se traži neposredno kooperiranje kao i zajedničko financiranje. Stvara se zajedničkim naporima cestovna mreža E-putova, već dulje vrijeme vrše se pripreme za povezivanje Švedske i Danske mostom preko Örosunda⁵¹) na liniji Kopenhagen — Malmö ili Helsingor — Hälsingborg) itd.

* * *

Ako se na kraju pokušaju sumirati rezultati međusobne suradnje nordijskih zemalja, uočljivo je da postoje dva pravca u njihovom dosadašnjem razvoju. U prvom redu nordijske zemlje na čitavom nizu područja svakodnevnog života uspijevaju veoma dobro koordinirati svoje napore, one su razvile niz novih neposrednih⁵²) oblika uzajamne suradnje, koja se danas osjeća u svakoj zemlji članici i koja je već udarila čvrste temelje općoj nordijskoj povezanosti i solidarnosti. U tom sklopu veza postignuti su zapaženi rezultati na polju približavanja pojedinih zemalja i svi su izgledi da će i u daljnjem razvoju internordijskih odnosa Nordijski savjet biti u stanju da i dalje koordinira, organizira i unapređuje ove oblike zajedničkog djelovanja.

Međutim, može se istovremeno i primijetiti da su sva ova područja na kojima su zabilježeni konkretni rezultati uspješne suradnje gledana iz jednog šireg ugla, od sekundarnog značaja za proces čvršćeg povezivanja, te da ona nisu u stanju da vode formiranju jedne cjelovite i jedinstvene međunarodne zajednice nordijskih zemalja⁵³).

49) Statusom pridruženog članstva u EFTA Finska je i dalje uspjela da zadrži svoj kurs neutralne politike u međunarodnim odnosima. To ističe: Tomanović Milutin, Skandinavija i ekonomska zajednica, Međunarodni problemi, nr 2-3, 1962, str. 58.

50) Knut Getz Wold, Nordic Economic Cooperation, Nordic Cooperation op. cit. str. 53.

51) Erik Himle, Nordic Cooperation in Communications and Travelling, Nordic Cooperation, op. cit. str. 68.

52) U usmenom razgovoru s gosp. Reimersom, sekretarom u Kraljevskom danskom ministarstvu vanjskih poslova, posebno je isticana neposrednost u uspostavljanju internordijskih kontakata, koja je karakteristična za sve nivoje nordijske suradnje, a naročito se očituje u stalnom i direktnom uzajamnom informiranju ministarstava vanjskih poslova.

53) Slično zastupa i Paul Dolan koji navodi da su nordijske zemlje zasnovale svoju suradnju na područjima koja ne zahtijevaju poduzimanje neke političke akcije. Paul Dolan, The Nordic Council, Western Political Quarterly, vol. 12, 1959, str. 525.

Druga komponenta postojeće nordijske situacije i odnosa nordijskih zemalja ukazuje na razlike koje postoje po najvažnijim pitanjima — ekonomska suradnja, pitanja obrane i vanjske politike — gdje ni Nordijski savjet kao parlamentarno međunarodno tijelo nije uspio izmijeniti situaciju.

Pitanja obrane zbog finske deklaracije dane prilikom pristupanja Nordijskom savjetu nisu nikad pokretana unutar organizacije i vrlo je malo vjerojatnosti da bi danas ijedna država članica Savjeta bila spremna da izmijeni svoju politiku i postojeće pozicije. Danska i Norveška, iako uvijek ističu svoju zainteresiranost, u prvom redu za obrambeni karakter NATO-a i smatraju se ponekad lijevim krilom⁵⁴), ipak nisu spremne da napuste ovu organizaciju i da se na sadašnjem stepenu međunarodnih odnosa založe za formiranje isključivo nordijskog ili skandinavskog tijela, koje bi imalo osim ostalih i vojne prerogative⁵⁵). Finska je također zadovoljna sadašnjim stanjem odnosa, a SSSR kao susjed skandinavskih zemalja, premda bi rado vidio nordijske zemlje van NATO-a, nije spreman da riskira i predlaže preko Finske neka nova rješenja. Puna neutralnost čitavog ovog područja sigurno bi bila najradije viđena od Sovjetskog Saveza, ali je danas taj cilj teško ostvariti. Što se tiče Švedske, ona je po svemu sudeći uglavnom zadovoljna stepenom postignute suradnje u Savjetu i nema namjeru da istupa s nekim svojim novim planovima. Island, kao američka vojna baza živi u potpunoj ovisnosti od američke vojske⁵⁶), teži očuvanju veza koje ga povezuju s ostalim nordijskim zemljama, i ta suradnja je za ovu zemlju veoma važna upravo zbog želje da se očuva nordijska povezanost i solidarnost i na ovom otoku.

Na polju međunarodnih odnosa vannordijskog regiona, grupa zemalja članica Savjeta nastupa kao homogena cjelina, iako se njihovi stavovi ponekad i razlikuju po nizu značajnih međunarodnih problema. Nordijske zemlje su naročito aktivne u Ujedinjenim narodima, gdje se često pojavljuju kao solidarni medijatori u nizu sporova, a Skandinavci su još uvijek ponosni na činjenicu da su dva prva sekretara svjetske organizacije potjecala upravo iz njihovih područja. U konkretnim akcijama nordijske zemlje pružile su također punu podršku svjetskoj organizaciji, njihove snage među prvima su se stavile pod zastavu UN, pomažući rješavanju međunarodnih problema i održavanju mira u svijetu. Zalažući se istovremeno za suradnju sa svim zemljama i razvijajući svoje odnose također sa socijalističkim zemljama, nordijske su se države direktno uključile u razbijanje hladnoratovskih koncepcija na planu međunarodne suradnje. Međutim, razlike među njima još uvijek postoje i teško bi bilo predvidjeti njihovu veću i sistematsku angažiranost na čvršćem i stalnijem usklađivanju vanjskopolitičke akcije u pravcu ostvarenja pune jedinstvenosti.

Ekonomski odnosi su također područje na kome nordijske zemlje nisu u stanju da zabilježe značajnije rezultate. Pet relativno malih zemalja, na različitom stepenu svog privrednog razvoja nisu u stanju da formiraju jedinstveno tržište i da se tako još više povežu značajnim ekonomskim vezama.

STANOVNIŠTVO I VRIJEDNOST NACIONALNOG DOHOTKA PO GLAVI STANOVNIKA

Zemlja	Broj stanovnika 1964.a)	Nac. dohodak po glavi stanovnikab)
Danska	4.739.000	1390 dolara US
Finska	4.598.000	1047 "
Island	190.000	1250 "
Norveška	3.708.000	1316 "
Švedska	7.695.000	1703 "

Izvori: a) Yearbook of Nordic Statistics 1965, Published by Nordic Council, Stockholm 1966, str. 10, tabela 4.

b) Heikki waris, Social Policy in the Nordic Countries, Nordic Cooperation, Stockholm 1965, str. 71.

54) Milutin Tomanović, Skandinavski putovi, Beograd, 1965, str. 62.

55) Sekretar Kraljevskog norveškog ministarstva vanjskih poslova gosp. Martin Huslid u usmenom razgovoru podvukao je da jedino u okviru opće evropske reorganizacije može biti govora o zauzimanju nekih novih norveških pozicija i da pri sadašnjem stanju odnosa Norveška ostaje čvrsto u NATO-u.

56) Na Islandu se prema nekim procjenama nalazi danas oko 10.000 američkih vojnika. M. Tomanović, op. cit. str. 8.

Svaka pojedina zemlja nordijskog područja ima određene razloge koji je sprečavaju da se šire uključi u nordijsku integraciju i da podrži planove takve vrste. Norveška je čvrstim ekonomskim vezama spojena s Velikom Britanijom i spremna je da dosljedno slijedi njene putove ekonomskog povezivanja. Danska je više okrenuta prema evropskom kontinentu, jer tamo leži glavno tržište za plasman njenih poljoprivrednih proizvoda. Tješnjim povezivanjem u okviru nordijskog regiona Danska se boji da ne bi izgubila svoje kontinentalne ekonomske veze i na neki način se izolirala. Švedska je u takvom privrednom položaju da i na ekonomskom polju može biti neutralna i ona je još uvijek glavni pobornik nordijske integracije na ekonomskom polju. Finska je vezana uz SSSR, dok je Island u znatnoj ovisnosti od SAD.

Ako se razmotre svi ovi objektivno postojeći faktori, onda postaje jasno da ovaj primarni vid međunarodne suradnje nordijskih zemalja nije takav da upućuje na integraciju u jednom širem političkom i ekonomskom smislu. Bogate i raznolike forme suradnje na svim ostalim područjima nordijske kooperacije može se okarakterizirati kao vrlo uspješne i one doprinose u velikoj mjeri jednoj općoj nordijskoj harmonizaciji⁵⁷⁾ stavova. Međutim između harmonizacije i integracije postoje bitne razlike, te je nemoguće očekivati da bi sadašnji stepen razvoja harmoniziranih nordijskih odnosa mogao dovesti do punog ujedinjavanja napora nordijskih zemalja na svim poljima. Jedno čvršće povezivanje nordijskih država na planu vanjske politike, obrane i ekonomske povezanosti dovelo bi sigurno do razvijenijih oblika integracije, a to je upravo ono što ove zemlje ne žele. Politički relativno mlade, potpuno suverene tek od pred pedesetak godina, a neke i manje, nordijske zemlje ne žele stvaranje jedne zajednice u kojoj bi se izgubila ili okrnjila njihova nacionalna suverenost. One se sve zalažu za unapređenje nordijske povezanosti i solidarnosti na nizu područja nadgradnje, ali na osnovnim pitanjima ekonomsko-političke baze nijedna nordijska zemlja ne želi u sadašnjoj fazi nikakve korjenite promjene. To rječito potvrđuje struktura i dosadašnja aktivnost Nordijskog savjeta — originalno postavljenog tijela egalitarne suradnje, politički jednakih država, kome se onemogućava da dobije bilo kakva supranacionalna ovlaštenja.

Zbog takve situacije može se očekivati da će se odnosi nordijskih zemalja i dalje razvijati na drugom kolosijeku, doprinoseći tako jačanju međusobnih, prvenstveno nepolitičkih veza nordijskih zemalja, ali formiranje jedne ekonomsko-političke zajednice nordijskih država danas je nemoguće predvidjeti. U svakom slučaju ta činjenica nije od neke veće važnosti, jer su bogatstvo i raznolikost oblika suradnja nordijskih zemalja za suvremene međunarodne odnose, gledane u jednom širem smislu, daleko vredniji i značajniji primjer dobro postavljenih odnosa nego li formiranje same zajednice nordijskih država*).

57) Harmonizaciju kao osnovnu karakteristiku odnosa u Nordijskom savjetu ističe prof. Etzioni (navedeno djelo str. 220 i dalje), a zanimljivo je da i neki oficijelni tekstovi Nordijskog savjeta ističu harmoniziranje napora. Npr. *Nordic cooperation in the Social and Labour Field*, op. cit. str. 28.

*) Na kraju autor želi da izrazi svoju zahvalnost svima onima koji su pomogli da ovaj rad nastane. Posebnu zahvalnost dugujem direktoru Instituta za međunarodne odnose u Oslu gosp. Johnu C. Sannessu, zamjeniku direktora gosp. Peru Frydenbergu i naučnom istraživaču Instituta gosp. Arne Brundtlandu, koji su mi omogućili da u razgovorima i diskusijama uđem u problematiku nordijskih kretanja; sekretaru norveškog kraljevskog ministarstva vanjskih poslova gosp. Martinu Huslidu za koristan razgovor i upoznavanje s tekućim formama rada Savjeta, kao i gosp. Reimersu, sekretaru danskog kraljevskog ministarstva vanjskih poslova, koji mi je osim konkretnih objašnjenja iz prakse odnosa nordijskih država pružio uvid u dio pisanih materijala.

Prijatna mi je dužnost da zahvalim i diplomatskim predstavništvima SFRJ u Danskoj i Norveškoj, a naročito Ambasadoru SFRJ u Danskoj drugu prof. Kiri Miljovskom, sekretaru iste Ambasade drugu Vojislavu Vučićeviću kao i savjetniku ambasade SFRJ u Oslu drugu Ljubišu Jeremiću, koji su mi ukazali pomoć u uspostavljanju kontakata i prikupljanju materijala.

SUMMARY

In the introductory part of the consideration of the Nordic problem the author emphasizes specific position of those countries in international relations, as well as different streams which influence their peculiarities. The author wishes to show similarities in history, culture, economic and political development of the Nordic states and gives a survey of traditional mutual connections which have contributed to outstanding of the whole region. All these elements of similarities have contributed during various phases of the historic development of the European North to make common attitudes concerning the necessity of the Nordic collaboration.

Special forms of the development of the mutual Nordic relations began after the World War II, when also began the differentiation in the earlier undivided region. Different courses of activities, which have brought each Nordic country during the war years to different ways, have helped a great deal that one process of separation concerning the most important questions — defense and foreign policy — happens in these countries after the War and that the Nordic solidarity has been broken. By strengthening in the same time other forms of collaboration in different fields of the secondary importance the Nordic countries, because of objective reasons, could not better coordinate their action in these essential fields, and so the admission of Norway, Denmark and Iceland into the NATO has marked the end of the efforts to make, in the range of the Nordic region, a body for strengthening and initiation of collaboration concerning all questions, and so the questions of defense too.

Meanwhile, the author underlines here one interesting fact that the Nordic countries, without regard to different ways of their military-political aims in the phase of the cold-war policy, have intensified their collaboration in all other fields and the different courses in the field of defense and foreign policy have not marked the end of the internordic collaboration. The Nordic Council has been considered in the context as a bearer, and in a great deal as an initiator, of the real collaboration of the Nordic states. Adducing different opinions about the nature of the body of the internordic cooperation, the author considers it is necessary to accept the thesis that the Nordic Council has been considered an international organization *sui generis*, which has become having the aim to coordinate the collaboration of the Nordic states on the basis of the one-sided resolutions of national parliaments, and which, in distinction from other international organizations has only a single organ — the Conference of the Council. Pointing out that the strictly worked out rules concerning the function of the council do not exist, it has been specially underlined that the collaboration of the member states of the body has been founded in the first turn on the mutual confidence and the Nordic community of interests, and that, therefore, there are no special necessities for the formulation of some firmly drawn judicial rules.

Only in the moment when it seemed that the Nordic Council would divide by entering of a number of members into the European Economic Community, there have been brought somewhat more settled regulations about forms of the common action (the Helsinki Agreement) which, in fact, have pointed out the fields where collaboration has already been, and they can be understood firstly as a declarations of intentions of the member states, again without emphasizing duties.

In a wider review upon the realized results of the Nordic collaboration in the field of the cultural-educational activity, legislation, administration and social policy, there has been pointed out that beside these most expressing forms of collaboration exists a widespread net of activities of the direct interested Nordic organizations, institutions and organs, what gives a special character to the whole Nordic cooperation. Meanwhile, in the economic field in the initiation of the process of the international division of labour, the Nordic group has not had more important results. Adducing political and economic moments which check the development and strengthening

of collaboration in so important field, the author concludes that, because of the differences of the Nordic attitudes, it is not possible, in this field, to expect some more important changes. Each Nordic state has been aimed, in the field of economy, to its own aim, and it would be very difficult to harmonize these heterogeneous attitudes. Relatively liberal collaboration in the range of the EFTA, in the present phase, is the best for the Nordic countries.

At the end the author emphasizes two elements of the internordic relations which are characteristic for the contemporary Nordic collaboration in many fields of the everyday life, possibilities of a simple and quite direct entering into the coordination and initiation of common actions as well as a firmly expressed wish of all Nordic states to strengthen such collaborations.

In the initiation and realization of such process of collaboration the Nordic Council plays an important role and it will surely be able to give great contribution to the fastening of methods and forms of common Nordic action.

On the other hand, in the field of common defense, foreign policy and economic integration, it is difficult to foresee some changes, firstly because of the fact that all countries are satisfied with the degree of the internordic would be ready to approach to the creating of a supernational Nordic organization by the strengthening of common activity in the mentioned fields, or to approach even to a certain political amalgamation. Therefore the term »harmonization of relations« illustrates in the best way the present phase of the internordic movements wherein every member state of the Nordic Council wants to see its own clear interest, and none is apt to sacrifice a part of its national sovereignty for the strengthening of the process of political and economic unification.

Because of such a situation it is to be expected that the relations of the Nordic countries will develop on upon the other line, contributing so to the strengthening of mutual, firstly political, connections of the Nordic states. In such a situation, the author concludes, it is impossible to foresee the formation of one economic-political community of the Nordic countries beside numerous existing similarities and tradition. But the importance of the internordic relations for international relations does not consist in that. It lies in the first turn, in the fact that the countries of this region have given a concrete example of well made international relations, which satisfy national interests of each member state making possible in useful and efficacious action in many fields.

(Translated by S. Paleček)